

Цэна з перасыл-
кою і дастаўкою
да хаты: на 1 г.—
3 р., на 6 мес.—
1 р. 50 кап., на
3 м.—75 к., на 1
мес.—25 к. Без
дастаўкі і пера-
сылкі: на 1 г.—
2 р. 40 к., на 6 м.—
1 р. 20 к., на 3
мес.—60 к., на 1
мес.—20 к. Загра-
наю: на 1 г.—
4 р., на 6 мес.—
2 р., на 3 мес.—
1 р. Перэмена
адрасу — 20 кап.

Наша Нива

Першая Беларуская Газэта з Рysункамі

Выходзіць раз у тыдзень рускімі і польскімі літэрамі.

Падпіска прыні-
маецца і прада-
юцца атдзелныя:
нумэры газэты
1) У Кант. „Нашай Нивы“ —
Завальная ву-
ліца дом № 30,
2) У Кни-
гарні „Знание“ —
Георгіескі про-
спект дом № 14
3) У Книгарні
Літоўскай М. Пя-
сэцкай — Шлапа-
ліс, Домнікан-
ская вуліца дом
№ 13.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вильня, Завальная вуліца, дом № 30.

Абъяўленьня прымаюцца на апошняй старонцы на 20 кап. за лінейку малымі літэрамі. Рукапісы і карэспандэнцыі, прысланыя ў рэдакцыю, мусяць быць чытацельна напісаны з праўдзінновай фамільёю і адрэсам таго, хто яе прысылае. Можна такжэ падпісаць прозьвішча разам з фамільёю, хто незахочэ, каб была надрукована праўдзівая фамілья. Адрэс і фамілья толькі для ведама рэдакцыі.

Рэдакцыя і Кантора НАШАЕ НИВЫ перамяніла кватэру і памешчаецца на Заваль-
най вуліцы (рог Троцкай) дом № 30.

РОДНАЙ СТАРОНЦЫ.

Ты нам раскінулася лесам, балотамі,
Вывдай песчанаю, неураджайнаю,
Маці зямліца, і умалотамі
Хлеба над мерку не даш звычайную.
А сын твой, беднай адзет сермягаю,
З лыка плечёныя лапці абуюшы,
Едзе драбінамі, ці калымагаю,
Конем, што цягне, якбы заснуўшы...
Усё ў табе бедна. Часта заплачэ
Мужык араты дзеля злой доли,
Цяжка працуючы. Ён жэ адначэ
С табой разстацца ня ждэ ніколі.
І непрыгладную хату с пажыткамі,

І поле скупое, выган без пашы
Мы, апаганушыся старымі сьвіткамі,
Любим і цэнім—бо яны нашы.
Дасць Бог крывавым потам аратаму
Здабрыць песчану зямліцу здарыцца,
Жыць добра сытаму, хоць не багатаму,
І дзеля сьвята чарка нам зварыцца.
Сонца навуки скрозь хмары цёмныя
Прагляне ясна над нашэй ниваю,
І будучь жыццэ дзеткі патомныя,
Добраю долею—долею шчасліваю!...

Янка Лучына.

Вильня 4 (17) мая.

Сёлета на цэлым сьвеці сьвяткавалі, як
і заўзягды, сьвята першага мая, сьвята уся-
го працуючага народу. Ё гэты дзень сьве-
домыя працоўнікі личаць свае сілы, една-
юцца ў адну працоўную грамаду і абдумы-
ваюць дарогу да лепшага жыцця, ясьней-
шае доли.

Дарога гэта цяжкая—камяністая, але вя-
дзе яна да супольнага шчасьця, да жыцця, ў
кагорым ня будзе бедносьці поруч з багацц-

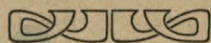
вам, здэку і здзірства; кожны тады будзе
сыты і шчаслівы, ня будзе ненавісьці і
сваркі.

Вось чаму сьвяткуюць гэтае сьвята. І
мы шчыра жычым усяму працоўнаму наро-
ду, каб споўніліся яго сьвятыя жаданьня
справядлівасьці і праўды. Мы моцна ве-
рым:

..... проці сілы

Праўда выйдзе, як з магілы!...

ГАСУДАРСТВЕННАЯ ДУМА.

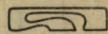

Заседание 30 апреля.

Яшчэ 3 апрэля Дума запытала міністроў аб незаконным паступку Маскоўскага гэнэрал-губэрнатора Гэршэльмана. Справа была такая: ваенна-палавы суд прыгаварыў чатырох чалавекаў за забіцце гарадавога на вечную катаргу. Гэнэрал-губэрнатор не здаволіўся такім прыгаворам, скасаваў гэтак пастанаўленне суда, хаця ня меў на гэта ніякага права па закону, і назначыў новы суд, каторы прыгаварыў гэтых людзей да смертнай кары. Дума пыталася міністроў, ці ведама ім аб гэтым незаконным паступку Гэршэльмана і, калі ведама, то ці аддадуць яго пад суд. Першым на пытанне адказаў ваенны міністр Рэдигер. Ён сказаў, што аб паступку Гэршэльмана міністры ведалі, але ня личаць яго незаконным, бо першы суд быў несправядлівы. Дэпутат Маклакоў паказаў, што сам міністр, абараняючы Гэршэльмана, ўсё-такі мусіў прызнаць яго вінаватым, бо ніякага суда Гэршэльман адменяць ня меў права, а тым болей ваенна-палавога; па міністэрскаму закону

ваенна-палавых судаў адменяць ня мае права ніхто, ня глядзячы на тое, справядлівыяны робыцца, ці не справядлівы. Абаранялі Гэршэльмана яшчэ прадставіцелі ад міністэрстваў—юстыцыі (справядлівасці) Шчэгловитов і ўнутраных дзел—Макароў. Нічога новага яны не сказалі, толькі падтрымывалі мову ваеннага міністра. Дэпутаты Кізевэртэр і Гэссэн зрэзалі міністроў на кожным слове і давалі, што паступак Гэршэльмана ёсць парушэнне закона і, значыць, праступленне, каторае павінна карацца судом. Дэпутат Маклаков паказаў, што міністры, абараняючы Гэршэльмана, прырачылі самы сабе і збівалі адзін другога. „Вы заблуталіся, — гэтак заўсягды бывае, калі абараняецца несправядлівае дзело; „закончыў Маклакоў сваю мову. Нарэшце Дума паставіла, што гэнэрал-губэрнатор Гэршэльман павінен быць адданы пад суд за тое, што, ня маючы ніякага права, адмениў пастанаўленне першага ваенна-палавога суда, прыгаварыўшага чатырох чалавекаў да катаргі, і аддаў іх пад другі ваенна-палавы суд, пасля чаго тых чатырох чалавекаў павесілі.

А Б Ж Ы Д О Х.

На сьвеці ўсюды ёсць бедныя і багатыя, ўсюды багачы жывуць з працы бедныя працоўнай. Тое самае робыцца і ў нашым краі, і ў Расеі, толькі народу рабочаму нігдзе не жывецца так дрэнна, як тут.

Чаму гэта робыцца? Таму, што народ тутакра вельмі ешчэ цёмны. Прыяцелі і бараніцелі гэтакага парадку прыдумалі шмат хитрых спосабоў, каб ашукаць народ ды забраць яго ў свае рукі. Найчасцей стараюцца яны пасеяць сварку памеж працоўнікамі, і, пакуль людзі рознае веры ды розных народнасьцей грызуча, багачы і „алекуны“ ўселяюць ўсе мацней наседаюць на шыю мужыку дыя работніку.

Усе людзі — каталікі, праваслаўныя, жыды — вераць ў Бога кожны па-своему. Кожны думае, што яго вера—найлепшая, і нікому з таго беды німашака; беда прыходзіць тады, калі да веры пачнуць мешаць

ца злыя людзі, што хочуць пасварыць усіх працоўнікоў.

Цяпер злыдні тые ўсё цкуюць хрысціянскоў на жыдоў. Даводзяць яны, быццам сам Бог кажэ бить жыдоў. Алеж гэта—чыстая брэхня. Хто чытаў Эвангелію, хто папраўдзі верыць у рэлігію хрысціянскую, той добра ведае, што гэта непраўда. Тож усім ведама, што Хрыстус навучаў найперш меж жыдамі, з жыдоў пашлі першыя хрысціяне, апостолы; а Матка Божая так сама была з жыдоўскага царскага роду. Дык як жэ мог Хрыстус вучыць жыдоў, каб били яны братоў сваіх? Хрыстус сам вучыў: „ня будзе ні грэка, ні жыда“ — значыць, усе людзі роўныя, ўсе—браты, хаця яны іншай веры, іншае народнасьці.

Такім парадкам, калі хто і цкуе каталіка ці праваслаўнага на жыдоў і навучае бить іх, кажучы, што таго трэба вера яго, то, відаць, ён або сусім ня верыць,

або не знае рэлігіі хрысціянскай ды і ашуківае людзей.

„Пагромшчыкі“ кажуць часта ешчэ і другое. Даводзяць яны, што жыды жывуць не з працы рук сваіх, а з працы народу нашага, ды з тае працы багацеюць. — Каб дазнацца, ці праўда гэта, ці брэхня, трэба, не слухаючы моваў розных чорнасоценцоў, самому аглядзецца кале сябе ды сваім розумом разабраць усё. Мужыкі нашы самы маюць многа дзелоў з жыдамі, жывуць жыды у іх пад бокам, вась мужыку і лягчэй як каму пазнаць праўду аб жыдох.

С чаго жывуць жыды — ведае кожны мужык. У нас, у Беларусі, вельмі многа жыдоў займаецца ўселякім рэмеслом. Трэба напрыклад, мужыку пашыць апратку дзеля сьвята, ці боты купіць, або трэба каню падкову зрабіць, струмент які паправіць—вось і идзе ён да жыда-краўца, шэўца, каваля... Гэтакіх рэмесленікоў найболей живе па нашых мястэчках. Працуюць жыды і па гарадох ў розных фабрыках: табачных, гільзовых, ткацкіх і іншых; ёсць і жыды чорнарабочыя—перавозьцяць ды носяць на карку сваім цяжкія рэчы, тавары, спаўняюць уселякія цяжкія работы. Дык хтож можа казаць, быццам гэтыя жыды-працоўнікі не жывуць з працы сваёй? Ці праца краўца, што ад ранку да познай ночы сядзіць з іглою, згорбіўшыся над работай, ці праца носільшчыка і фабрычнага работніка - жыда горшая ды меней цяжкая, як праца мужыка або работніка-хрысціяніна? Не! Ні водзін справядлівы чалавек не скажэ таго, што

гавораць розныя дармаеды ды крыўдзіцелі ўсяго народу працоўнаго!

Апроч жыдоў-рэмесленікоў, чорнарабочых ды фабрычных работнікоў ёсць ў нашым краі шмат жыдоў, што жывуць з гандлю. І гандляроў тых у нас надта ўжо многа—болей як трэба. Ды праз гэта самае ім вельмі дрэнна прыходзіцца: купляючы тавар, яны стараюцца перакупіць адзін у аднаго і падбіваюць цэну, прадаючы той тавар, кожнаму купцу прыходзіцца цэну браць малую, каб толькі купілі у яго, а не у яго суседа. Вось і зарабляе ён так мала, што галадае. Але нічога ня зробіш: жыць трэба, а нашы законы не даюць жыдом займацца якой-коледы іншай работай, апроч гандлю і рэмесла.

Ведама, праца гандляра саўсім ня тое, што праца работніка, або рэмесленіка, і прыйдзе час, калі народ працоўны, злучыўшыся ў адно, зможа абыйсьцися без помачы гандляроў, купцоў. Толькі будзе гэта яшчэ не скоро а, пакуль што, мужыку прыходзіцца свой тавар прадаваць, каб мець чым заплаціць падаткі ды купіць што трэба да гаспадаркі. І таму гандляр ешчэ патрэбен усім.

А ешчэ ведама, што кожны гандляр глядзіць за тым, каб як найболей зарабіць. І ўсё роўна для тых, хто мусіць купляць які тавар, ці той купец каталік, ці праваслаўны, ці жыд. Часта нават бывае так, што гандляр-жыд танней прадае тавары, як другі: ён хоча як найбарджэй збыць тавар з рук, хаця і за меншую цэну, ды, ўзяўшы грошы, пусьціць іх ізноў на які-

талістоў (багачоў) прасіць вады, бо яна кожнаму была вельмі патрэбна.

А багачы на тое: „Якіе вы дурныя! вы хачэце, каб мы далі вам вады, што мы назьбіралі?! калі мы вам дамо вады, то хутка і мы будзем здыхаць без яе—так як вы цяперака. А калі вам ужо так хочэцца вады, то вась якую мы вам дамо раду: служыце у нас, а мы вам дамо вады“.

Ну, штож аткажэ чалавек, што умирае ад смагі?—„Дайце нам вады, а мы і з жонкамі, і з дзеткамі будзем вам служыць“.

Як умовіліся, так і зрабілі.

Капіталісты былі людзі асыярожныя і, як на той час, на т разумныя. Яны раздзелілі сваіх сьлужкоў на кампані, каторымі камандавалі капітаны, генэралы. Тыя ставілі адных чэрпачы ваду з крыніцы, другіх—насіць яе, а трэціх—шукаць новых крыніцаў. Усю ваду звазілі і злівалі ў адну вялікую кадушку. Гэту кадушку капіталісты празвалі рынкам, затым што

БЭЛЬЛЯМИ.

Казка аб вадзе.

Перэлажыў на беларускую мову А. В.

Шмат гадоў таму была адна сухая старонка, дзе людзям вельмі цяжка жылося ад безводзя. Ад рана ды да ночы мучыліся тамака людзі, каб знайсці ваду, але шмат людзей змарнела, а нияк не маглі яе дастаці. Алеж былі памежы тых людзей хитрэішыя, і яны то дагадаліся знайсці такія крыніцы, што справядлівым людзям і ў галаву не прыходзіло. Яны назьбіралі ў запас шмат вады—іх і празвалі капіталістамі (багачамі). Вось і выйшла, што ўсе справядлівыя людзі ішлі да гэтых капи-

небудзь інтэрэс. Там, гдзе жыдоў нима, — у Расеі, гандлем займаюцца праваслаўныя купцы; алеж их там куды меней, цэны сабе не псуець, і мужыкам прыходзіцца плаціць за ўсё болей, як у нас.

Такім парадкам выходзіць, што і жыды не жывуць дарма: найбольшая часць их працуе па-своему — па фабрыках, ў рэмеслах, у гандлю, а калі праца гандляра і ня вельмі цяжкая, то ўсёж такі яна патрэбна: без яе цяпер абыйсцися яшчэ ня можна. Дый жыду больш нікуды ходу нима.

Паглядзім цяпер, ці праўда, што жыды ўсе надта багатыя?

Аб багацці чалавека можна судзіць з таго, як ён жыве. А як дрэнна жывуць нашы мястэчковыя жыды, ведае добра кожны мужык. Праўда, ў кожным мястэчку ёсць колькі багатыроў, а ўсе другія жыды — рэмесленікі, гандляры дробныя — той такая бедната, што вельмі часта жыве яшчэ горш за мужыка. Глянеш на іх — усё людзі заморэныя, худыя, бледныя; ў хатах — цесната, хлам уселякі. Дык і зайздросціць такога багацтва нима што... Па гарадох — ня лепей. Хто бываў калі у Вільні, Мінску, Вітэбску, Магілёві, Гродні ў тых часках гораду, гдзе жыве жыдоўская бедната, той знае сам, што жыццё гэтых бедакоў — проста каторга. Людзі сцискаюцца ды душацца ў цесноці, ў цёмных каморках — норах, гдзе пад стрэхамі каменяў ці у склепах. І ня глядзячы на тое, што жэбраваць у жыдоў — вялікі сорам, ўсёж-такі пятая часць жыдоўскай местовай беднаты жыве за грошы, афяраваныя добрымі людзьмі.

ўвесь народ — слугі капіталістаў туды прыходзілі браць ваду.

А тады вось што сталі гаварыць капіталісты народу:

„За кожнае вядро вады, што вы прынясеце да кадушкі, мы вам дамо грошык, а за кожнае вядро, што вы, ці вашы жонкі, ці дзеці будзеце браць з нашае кадушкі, мы вам плаціць будзеце па два грошыкі; гэтыя лішні грошык, што мы будзем браць ад вас, гэта наш заробтак, даход, бо без гэтаго нам немагчыма рахунку рабіць вам ласку, і вам прыдзецца паміраць без вады“.

Народ быў ня вельмі разумны, дык яму здалася, што гэта і справядліва.

Доўгі час насілі людзі ваду да кадушкі, напайнялі яе, і за кожнае вядро, што народ браў з кадушкі, капіталісты бралі па два грошыкі.

Шмат дзён прайшло гэтак, і кадушка напайнялася вадою ўжо аж да верху, бо людзі даставалі за кожнае вядро, да кадушкі

Тыя „пагромшчыкі“, што цкуюць хрысцяноў на жыдоў, паказуюць народу на жыдоўскіх багачоў і за грэхі багачоў гэтых нападаюць на ўвесь народ жыдоўскі. Праўда, ў кожным горадзе ёсць колькі дзесяткоў разбагацеўшых купцоў і фабрыкантоў, і яны циснуць ды крыўдзяць народ рабочы, жывуць з працы яго; толькі нима ведама, чаму за іх мае цярапець жыдоўская бедната? Бедната з багачамі нічога супольнага не мае; „сыты галоднага не разумее“, і жыдоўскім багачом дзела нима да беды і гора працоўнікоў: яны роўна циснуць і работнікоў хрысцяноў, і сваіх — жыдоў.

Работнікі-жыды працуюць найболей па фабрыках жыдоўскіх. І пакутавалі яны яшчэ горш, як работнікі-хрысцяне. Гадоў 10 таму назад рабілі яны па 12 гадзін ў дзень, а плацілі ім так мала, што без ліку паміралі яны ад сухотоў ды іншых хвароб. А фабрыканты складалі гатовыя грошы ў кішэні. Алеж жыдоўскія работнікі скоро зразумелі, што чэкаць ласкі ад сваіх хадзяіноў — не варта, і паставілі самы палепшыць долю сваю. Пачалі яны змаўляцца, злучацца ў моцныя саюзы, памагаць адзін аднаму ў бедзе, ды супольнымі сіламі дабівацца ад фабрыкантоў большай платы за працу, каротшага рабочага дня. Яны рабілі забастоўкі і такім парадкам заваевалі сабе куды лепшыя варункі працы, як былі раней. — З гэтаго маюць карысць не адны толькі жыдоўскія работнікі. Разам з жыдамі па фабрыках працуюць хрысцяне. Жыды з імі зрабілі хаўрус і дружне зачалі ваеваць проці жыдоўскіх

прынесенае, гэтолькі грошэй, што за іх можна было купіць як раз поўнае вядра. І цераз гэту прычыну, што з кожнага вядра багачы мелі лішку, заробтак, і людзей было шмат, а капіталістаў было мала (— ну, а багач пець вады гэтолькі, колькі кожны чалавек —), кадушка хутка напайнялася, і вада пацякла цераз берагі.

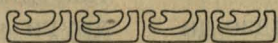
Як капіталісты (багачы) гэта ўгледзелі, дык яны сказалі народу: „ціж вы не бачыце, што вада льецца цераз берагі? Адпачыньце крыху і не насеце больш вады, пакуль яе яшчэ у кадушчы досі“.

Ну, а як людзі перасталі насіць ваду да бочки, то і капіталісты перасталі ім плаціць, і не было за што купляць ваду, бо скуль жэж ўзяці грошы, калі нима работы? Угледзелі багачы, што нямаш ім заробтку, бо ніхто не купляе вады; заварушыліся яны і сталі пасылаць пасланцоў на ўсе дарогі крыжавыя, на вуліцы, а пасланцы тыя крычалі: „Хто ўмірае ад смагі, хадзеце да нас купляць ваду, бо у нас яе

ды хрысцянянских багачоў-фабрыкантоў. И праўда: работнікі ўсех народнасьцей ды розных рэлігій маюць адных ворагоў—адных крыўдзіцелёў, адна у іх дарога...

И ўсёж-такі, як ні стараецца жыдоўская працоўная бедната палепшыць сваё жыццё, пры цяперашніх парадках жывецца ей дрэнна—так дрэнна, што гибель жыдоўскіх працоўнікоў што год мусіць выежджаць ў далёкіе, чужыя краі, найболей у

Амэрыку. А кожны ведае, што „ад добраго жыцця не уцекаюць“. Дык і жыдом зайздросціць іх багацтва — проста сьмех. Народ жыдоўскі, не личачы жмени багачоў, жыве, можа, ешчэ горш, як наш мужык і работнік. И наша бедната працоўная павінна не „граміць“ жыдоўскіх бедакоў-работнікоў, а разам з імі дабівацца лепшаго жыцця, доли, свабоды... **Б.**

У „вугездным“ горадзі у Англіі.

1). (Перароблена з лістоў з Англіі Діонэо).

Апішу вам, як выглядае глухі вугездны горад у Англіі—Шафтсбэры. У Расеі вугезд—гэта, значыць, горад, гдзе жывець рожнае начальства, ёсць рожныя канцылярыі, ў каторых пишуць уселякіе паперы ды гоняць іх ва ўсе стораны, па валасьцёх; а изноў людзі шлюць туды прашэньня, просяць то аб тым, то аб другім. Ні водзін чалавек у Расеі ня можа ўсё жыццё сваё абыйсьціся без начальства, што-б ён ні рабіў; і кожны год начальства робицца ўсё болей ды болей, а народу горш ды горш жыці...

Калі напад я у Шафтсбэры, у Англіі, дык проста здзівіўся: начальства тутака саўсім і не відаць. Глаўны начальнік у горадзі — гэта выбарны гарадзкі галава, па англіцку — мэр; ён разам і прадсэдаль гарадзкога савету, і магістрат—міра-

вы судзя. Мэру ня трэба знацца ні з якім начальствам над сабою: яго выбірае ўвесь горад, і ад гораду толькі ён і залежыць, бо у Англіі кожнае графства (як наш вугезд), кожны горад мае поўнае самоўпраўленне. Сам лорд-наместнік (як-бы наш губэрнатар) і нават глаўны міністэр ня маюць ніякой власці над гарадзкім саветам, што запраўляе ўсеімі сваімі справамі.

Шафтсбэры — гарадок маленькі, але чысьценькі, як цацка. Хаця там жыве народу крыху болей, як дзьве тысячы, ўсёж такі ўсе вуліцы брукаваныя, ў вечар запаліваюцца газавыя фанары; ўсюды праведзена вада. Навокол не відаць ні воднае фабрыкі: тутака ўсе жывуць ці так, ці сак, а толькі з зямлі. Каля гораду віднеюцца ўсё фэрмы—фольварковыя гаспадаркі.

многа!...“ А памежы сябе багачы гаварылі: „Кепские прыйшли часы, самому трэба напашывацца са сваім таварам“.

Але людзі атказали багачом: „Як жэ мы можэм купляць у вас ваду, калі вы нас на работу не прымаеце? У нас нима іншаго заробку, і мы не маем грошэй. Бярыце нас на работу, і мы з ахвотаю купляцім у вас ваду: тож мы умираем ад смагі. И для вас гэта будзе карысна, бо ня трэба пасылаць пасланцоў“.

На гэта атказали багачы: „На што нам наймаць вас насіць ваду, калі кадушка і так поўная? Перш трэба распрадаць ваду, і, як кадушка апарожніцца, мы вас изноў наймем на работу“.

З гэтаго ўсяго выйшла так, што багачы перастали плаціць, а народ перастаў купляць ваду. Тады людзі пачали гаварыць памеж сябе: „гэта ўжо не іначэй, як прыйшло банкруцтва“.

Людзі уміралі ад смагі, бо гэта былі ўжо ня тые часы, як то старонка належала

да ўсех. Каб жэ прымусіць кожнаго купляць ваду у багачоў, тые захапілі ў свае рукі ўсе студні, крыніцы, сажавкі, рэкі, адным словам—усё, так што ніхто ня мог спадзевацца дастаць вады іншым спосабам, як не з кадушкі.

Тады пачали нарэкаць людзі на капіталістоў, багачоў: „Гляньце, казалі яны, ў кадушцы вада цераз берагі льецца, а мы умираем ад смагі! Давайце нам вады, бо ціж гэта мы будзем умираць без яе?!“

Але багачы казалі: „Не, вада наша, і мы яе дамо толькі за грошы“. И гэтае свае заяўленне яны умацавалі прысягаю: „Гэта так мусіць быць!“

Ўсёж такі багачы былі вельмі нерадые таму, што не мелі болей даходу, бо народ перастаў купляць ваду; і багачы пачали гутарыць памежы сябе: „Выходзіць так, што наш жэ даход скасаваў наш даход? Пойдзем да знахароў, мо яны разгадаюць нам гэту загадку“.

(Далей будзе).

Дый жыве народ циха и спакойна. Англік праз усё жыццё не спатыкаецца ні з яким „начальствам“. Іосць тут толькі рэгістратар, значыць, такі „клэрк“—пісар, каторы запісывае, хто радзіўся, хто ажаніўся, хто памёр. Рэгістратар сядзіць у сваёй кватэры на крэсьлі за сталом; не відаць тут ні гарадавых, ні мундзіроў, ні партрэтаў,—німа ніякіх пісьмавадзіцелёў, ні старажоў. Ніхто на цябе ня зыкне: „куды лезеш!“

Як родзіцца дзіцё, бацька яго идзе да рэгістратара і гаворыць, што у яго нарадзіўся сын або дачка. Рэгістратар запіша ў книгу—вось і ўсё! Ня трэба ніякіх мэтрых, паспартоў. Не пытаюцца у айца, якой ён веры, нацыі, мужык ці дваранін? Да гэтаго гасударству дзела німа, бо ўсе там маюць роўныя правы. Бацькі могуць хрысьціць дзіцё на каталіка, лютэраніна, жыда, могуць і саўсім не хрысьціць—іх воля.

Ізноў, хочучь людзі жаницца. Ідуць яны да рэгістратара, бяруць аднаго сьведку, і у книгу запісываецца, што яны пабралися. Ніякіх „бумаг“ і тут ня трэба. Маладыя могуць пасьля, калі захочуць, ўзяць яшчэ шлюб у сьвяшчэніка, але гэта іх дзела.

У горадзі ёсць васьмь якіе чыноўнікі: землемер, ён жэ разам і санітарны інспэктар, значыць, наглядае за чыстым і здаро-

вым устройствам гораду, каб харчы прадаваліся здравыя, каб чыста было на вуліцах і дварах і т. д.; а ешчэ ёсць гарадзкі доктар і казначэй.

Але праўда! забыўся я аб паліцыі!

„Участак“ паліцэйска знайходзіцца ў невялічкім пекным домку—ня можна нават і пазнаць, што гэта вучастак. Ёсей паліцыі ёсць тры „боббі“ (гарадавыя) і „інспэктар паліцыі“ (прыстаў). Як зайшоў я ў вучастак, дык адзін „боббі“ хадзіў па вуліцах, другі чысьціў свае боты—відаць, выбіраўся на варту, а трэці спаў, бо яму трэба было вартаваць у ночы. Пры паліцыі — тры „халодныя“; гэта акуратныя пакойчыкі, гдзе стаяць ложка з чыстаю пасьцелью для арыштантоў. Але арыштантоў не было, бо у Англіі паліцыя не так сора арыштуе людзей; каліж каго і арыштуюць, то не пазней як праз 24 гадзіны мусяць прэдставіць да судзьі, і той пастанаўляе, ці выпусьціць арыштанта, ці трымаць далей да суда.

„Інспэктар“ і „боббі“ не маюць другога начальства над сабою апроч гарадзкога галавы—мэра. І тутэйшыя людзі маюць паліцэйскіх за сваіх верных слуг, каторыя шчыра ахраняюць жыццё і ўсё дабро англіцкіх грамадзян. Ніякіх хабароў англіцкая паліцыя не бярэ: гэтай моды німа!

Спакойна живуць людзі у Англіі!

Максім.

3 Беларусь і Литвы.

(ад нашых корэспандэнтаў).

3 Гродзенскай, Віленскай, Мінскай губ. пішуць, што ўсюды людзі пачынаюць галадаць. У Вілейскім павеці мужыкі кідаюць па многіх вёсках свае хаты, гдзе німа чаго есьці. Шмат народу выежджае ў Сыбір, папрадаваўшы ўсю худобу. З адной Метіжскай воласьці Мінск. губ. паехала ў Сыбір 75 сямей — яны сядзелі на арэндзі у памешчыкоў. Едзе шмат хто з барысоеўскаго, бабруйскаго, рэчыцкаго павету. Тымчасам ў Сыбіры рэкі яшчэ не пусьцілі—лёд стаіць, а да многіх месцоў можна даехаць толькі рэкамі. Дзеля таго, што і з усяе Расеі народ голы прэць у Сыбір, усе вузлавые станцыі набіты пераселенцамі. Кватэр для іх пры станцыях нехват, і мужыкі з бабамі ды дзецьмі живуць пад голым небам. Дзеці хварэюць. Намаўляюць людзей, каб ўстрымаліся да восені, але як яны прадалі ўсё дабро свае, то да хаты німа што ехаць — некуды дзецца.—Праз Чэлябінск ад 15 да 21 апрэля прыехала ў Сыбір 2 тысячы 860 сямей (усяго каля 17 тысячоў душ), а апроч гэтаго 6 тысячоў 700 хадакоў,

У Вілейскім пав. жыто мало гдзе ўзыйшло. Будзе неураджай.

3 Бабруйскаго павету. Цяжка у нас живецца. Леташні год быў саўсім галодны; людзі ад восені купляюць хлеб, а шмат дзе нехват было, каб пасеяць. Тым часам цяпер мука простая жытняя каштуе 1 руб. 20 кап. за пуд, дый усё так падаражэла, што людзі недаедаюць, бядуючы, адкуль дастаць грошы, каб хаця з голаду не памерці! — Земскіе на нашы просьбы памагчы нам кажуць, што тутака голаду німа, што толькі ў Расеі людзі галадаюць. Відаць чэкаюць, каб і у нас, як там, павыміралі ад голаду цэлыя вёскі, а ўжо тады прызнаюць, што і нам помач патрэбна!... А тут і весна спазьнілася, людзі доўга няехалі ў поле; озіміна саўсім прапала, поле чорнае, як бы ніколі ня сеялі. Што з усяго гэтаго будзе, ня ведаем. Нешчасная доля мужыка-беларуса! — Паны — і тыя згалелі, хочучь прадаць свае землі праз банк, але штож — білеты „крэсцьянскаго банка“, каторымі за зямлю плаціць паном, надта станнелі за іх мала грошэй даюць. За тое вельмі многа мужыкоў едзе ў Сыбір, на ўсіх станцыях народ цісьнецца. Ёсць шмат і такіх, што былі ў Сыбіры па году і больш, ды вярнуліся. Вось яны кажуць, што і там жыць ня добра. Хаця зямелька

ня дрэнная, алеж паралку нима ніякога: чыноўнікі, Кажуць, толькі глядзяць, як сарваць рубля, ды і таму лепшы кавалак зямлі даюць, хто ім „падзякуе“. Нима і тут справядлівасьці.

Паўлюк Бусел.

Логойск, Борусоўскага вучаства. Перад Вялікаднем у нас змянілі земскага начальніка за тое, што ён адказаўся даць прадпісанне на валасцёх свайго вучастка, каб тые вынісвалі на валасныя грошы чорнасоценную газету „Мінскае Слово“.

Гайна, Борусоўскага вучаства. На Юр'я, ў вечар, ў нашу цэркву залез злодзей, забраў там 38 спалавінаю рублёў і шукаў болей. Гэтым часам ішлі з вечарніцаў хлопцы і, угледзеўшы ў цэрквы агонь, паклікалі папа і стоража, каторы быў моцна напіўшыся. Злодзей стаў спускацца на вярхоўцы з званіцы. Поп закрычаў, каб ў яго стрэлялі; злодзей, спалохаўшыся, зваліўся. Тагды сталі яго біць і саўсім скалечылі, перабіўшы спину і выварнуўшы ногу.

Я. Гаравик.

Мінск. Два тыдні таму назад пачалася такая забастоўка вучнёў і чэляднікоў у варштатах, гдзе робяцца гадзіннікі. Забастоўшчыкі паставілі 16 трэбаваньняў: працаваць 9 гадзін ў дзень, ды каб абедаль пашчалі іх на 1½ г. і сьнедаць—на поў гадзіны; у пятую канцаць работу ў лета а 5 гадзіны, ў зіму—а 3; завясыці „міравыя камэры“, каторыя маюць разбіраць ўсе справы ды сваркі памеж хадзяінамі і іх работнікамі і т. д. Гаспадары меншых варштатоў адразу прыстали на ўсё гэта, але багатшыя, што маюць вялікія варштаты, доўга не згаджаліся споўніць жадання чэляднікоў. Толькі цяпер і яны мусілі уступіць, і чэляднікі дабіліся ўсяго, чаго дамагаліся. Забастоўку вела Беларуская Соцыялістычная Грамада. II.

Мінск. 25 апырыля ў тутэйшай турме зарэзалі арэштанта Бенткоўскага і турэмнага надзірацеля Буткевіча. Восем што нам пішуць аб гэтым з турмы:

„Бенткоўскага недаўно арыштавалі на вуліцы разам з яго таварышам за тое, што яны належалі да партыі анархістоў. Той таварыш (Фэлікс), як яго бралі, стрэляў у паліцэйскіх, дык яго паранілі і палажылі ў турэнную больницу, а Бенткоўскага пасадзілі ў турме у асобную камэру і пільнавалі, каб ніхто зпамеж другіх арыштованых ня мог з ім бачыцца. Усёж такі некаторыя палітычныя патрапілі сказаць яму колькі слоў, алеж ён не хацеў з імі саўсім гаварыць і прасіў, каб яго не чапалі. Яго і пакінулі.—Праз колькі дзён пасля арэшту Бенткоўскага пачала паліцыя ўсё цягаць ды цагаць у турму анархістоў ды ня толькі у Мінску, а і па другіх гарадох. Тады пайшлі слухі, што выдаў іх усіх той Бенткоўскі. А ешчэ даведаліся арыштованыя, бытцам Бенткоўскі прасіў, каб да яго прыехаў начальнік „ахранага аддзелення“ з Пецярбурга, і яму ён пакажэ на ўсіх анархістоў, якіх знае; за гэта яго мусіць пусьціць на свабоду. І праўда, 25 апырыля той начальнік прыехаў, прызваў да сябе Бенткоўскага

і Фэлікса і знімаў дапрос. Фэлікс не хацеў нават гаварыць з ім, яго павялі назад у турму, а Бенткоўскі нешта вельмі доўга даваў сваё паказаньне—аж да 3 гадзіны. У той жэ дзень а 5 гадзіны колькі арыштованых напалі на надзірацеля што пільнаваў Бенткоўскага, забілі яго нажамі, а пасля выламалі дзьверы ад камэры Бенткоўскага і забілі яго так сама. — Даведаўшыся аб гэтым, начальства і судзёбныя власцы кіннуліся шукаць вінаватых, алеж не маглі знайсці. Арыштованыя баяліся, што начальства наложыць „штраф“ на ўсю турму; тады вінаватые самы прызналіся. Іх было трое: анархісты Стах і Фомін і дысцыплінарац з Вабруйска Соловьёв. Кажуць яны, што споўнілі сваю павіннасць.

„У турме зрабілі обыск: трасьлі так, як ніколі не бывало. Усюды пастаўлены на варцы салдаты.“

Філіп.

Беларускі тэатр у Вільні, што быў назначэны на 5 мая, будзе пазьней.

Аб усём на троху.

Бітва з бандытам. Тыгодняў тры таму у вёсцы Славінку пад Люблінам на аднаго бандыту Ліса прышлося вывадзіць гурт сапёраў ды тры роты пешаго войска. Спаткаўшы пагоню з паліцыі і казакоў, Лис варваўся ў кузьню, казаў кавалю ды ўсёй сям'і пакінуць хату, выкінуў праз акно малое дзіця гаспадара, ды чэкае. Паліцыя вайшла ў кузьню ды паліцмэйстэр зачаў яго намаўляць, каб паддаўся. Той даваў стрэляць ды забіў двух стражнікоў. Тады заклікалі войско, аблажылі ім кузьню. Сем стрэлаў далі салдаты і на кожны стрэл бандыта атказваў стрэлам з рэвольвера. Тады прывезлі гарматы. Паставілі іх на згórку ды стрэлялі, за малым не збурылі ўсю кузьню. Адчыняюць вакно, аж Лис изноў сыплець кулі. Адчышлося войско ды адкрыло агонь з ружаў. Ціха стала. Падходзяць, аж Лис, хоць ляжыць дык усё парываецца стрэляць з рэвольвера. Тады яго ўзялі. Ён ранены адной куляй пад пахву ды асколкам ад стрэлу гарматаў у галаву, але сам сябе яшчэ зраніў з рэвольвера ў шыю. Пры ём знайшлі яшчэ сотку патронаў. Адвезьлі Ліса ў Люблін, гдзе ён ночай таго ж дня памёр. Прадтым, як зрабіўся бандытам, належаў да Польскай Партыі Соцыялістычнай. Два годкі таму яшчэ падбіваў войско да бунту.

„Як расходуюцца у Расеі народныя грошы“ (з кніжкі проф. Озерова). У кніжцы свайёй проф. Озеров найперш пішэ аб гасударственным банку. Банкоўскія (народныя) грошы браў кожны, хто толькі хацеў. Даваліся грошы ў „вечную пазычку“ ўсім, напрыклад: персінцаму учотна-ссуднаму банку, праўленню прыватных жалёзных дарог, не-якаму пану Палізэну, Ленскай золатапрамышлен-

най суполцы, невскаму механічэскаму заводу, суполцы таварных складаў, сербскаму і чорнагорскаму правіцельствам, сербскаму каралю Милану, Полякову, Алчэвскаму, брянскай суполцы і нават гасцінніцы „Россія“ ў Маскве. Адным словам, даваліся пазычкі такім панам, суполкам і „прэдпрыяціям“, каторым прыватны банк не паверыў бы нават і зломанаго гроша.

Пакажэм гэта прымерамі. Выдаюць Палізену на падтрыманне яго пазернёў 4 мільёны рублёў, а той на сваіх фабрыках мае страты што-году 2—3 мільёны рублёў, і гасударствены банк, не уважаючы на гэта, дае ўсё новыя і новыя пазычкі. Дайшло да таго, што Палізену выдалі пад Іжорскую фабрыку 800 тысячаў рублёў, а тая яго фабрыка даўно перад гэтым згарэла... Ленскай золатапрамысловай суполцы да канца 1902 году было назначана больш, як дзесяць мільёноў рублёў, хаця ўсе добра ведалі, што гэтая суполка ня надта моцная. Нима можнасьці прывесці ўсе цыфры, каб паказаць, колькі каму выдаваў банк грошэй ў „вечную пазычку“. Даволі сказаць, што ў адзін 1902 год ён выдаў такім парадкам каля 30 мільёноў рублёў.

На Восточна-Кітайскую дарогу было страчана 375 мільёноў рублёў, але як гэтыя грошы там трацілі, няведама, бо не было ніякага кантроля. На будоўлю горада Дальняго, таго самаго, што цяпер адваевалі японцы, было змарнована дваццаць адзін мільён восемсот тысячаў рублёў. Будаваў там і дарогу, і горады, ня робячы ніякіх рахункоў. Шмат расписак быццам ад кітайскіх работнікоў аб палучэнні грошэй напісана саўсім не кітайскімі літэрамі, а так неякімі значкамі. На іншых дакумэнтах адмечаецца, колькі зрасходвана, і стаіць такая прыписка: „гэта, пэўне, расход на дарогу“. На якую дарогу, каму—німа ведама....

Падрады на жалезных дарогах аддаюцца казною за непамерна вялікую цэну, так што падрадчык перадае потым работу драбнейшым з заробкам ў 40—60 працэнтаў, а то і болей. Прымерам: падрадчык бярэ падрад за 1000 руб. і аддае ад сябе другому за 500 руб. Значыць, ён без ўсякаго страху і рызыкі зарабляе 500 рублёў, ды другі мусіць што-колечы зарабіць. Начальнікам дарог даюць непамерна вялікую пэнсію: 30—35 тысячаў рублёў на год. За рэльсы і іншыя рэчы міністэрства плаціць куды большыя цэны, як трэба.—А то было такое здарэнне. Пракладаў раз цераз землю некага памешчыка жалезную дарогу і мусілі ўзяць у яго пад дарогу колькі дзесяцін зямлі. Памешчык прасіў заплаціць яму па 200 рублёў за дзесяціну, але адночная камісія не па-

слухала і... заплаціла яму па 1200 рублёў за дзесяціну.

Профэсар Озеров для цікавасьці прыводзіць рахункі з адным панам падрадчыкам М. Ад 1895 году да 1898 ім было споўнена заказаў на 6 мільёноў 750 тысячоў руб., а заплацілі яму 9 мільёноў 988 тысячоў руб., значыць, яму пераплатілі лішніх тры мільёны 238 тысячоў рублёў. Ўсякі, хто толькі не ленаваўся, садзіў свае рукі да казёнае скрынкі і—як кажэ Озеров—„выцягаў з тае скрынкі, колькі хацеў... Дзесяткі мільёноў рублёў“...

І ў які бок ні павернешся, ўсюды наткнешся або на нікчэмную трату грошэй, або на простае абкраданне....

(„Рада“ і „Вит. Гол.“).

3 усёх старон.

На Вялік дзень многія дэпутаты паехалі с Пецярбурга да хаты. Двух з іх арыштавалі за тое, што яны хацелі пазнаёміць мужыкоў з тым, што робіцца ў Думе: адзін з іх—дэпутат **Тунерко**, Падольскай губэрні, і другі—дэпутат **Ріжэ-хін**, Саратоўскай губэрні.

(Товар.).

Пецярбург. Міністэрства „Ўнутраных Дзел“ мае ведамосьці, што забастоўкі сельскіх работнікоў с кожным днём растуць; цяпер ідуць забастоўкі ў Орлоўскай губ., ў Чэрнігоўскай, Курскай, Екацерынслаўскай. Трэбаванні рабочых гэтакія: працаваць 12 гадзін ў дзень; павялічыць плату, акуратне плаціць грошы; каб добра абходзіліся.

(Тов.)

Эрывань (на Кавказе). Армянскія мужыкі пачалі рабіць мужыцкія саюзы. Саюзы патрэбны дзеля таго, каб лягчэй было правадзіць забастоўкі і прымусам дабіцца ад памешчыкоў большай платы.

(Тавар.).

У **Саратоўскай** губэрні мужыкі ад голаду пачалі жывіцца жалудамі і лебядою. З’явіліся рожныя хваробы. З Тетюшкага воезда пішуць страшэнныя вясці: там кругом мруць дзеці, ня могуць прывыкнуць ні да жалудоў, ні да лебяды.

(Ізвѣст.).

В **Уфимскай** губэрні мала не ўся скацінадохне, бо нима ўжо ня толькі сена, але і саломы. Дзеці і там мруць ад голаду. У баброўскім і багучарскім воездах шмат людзей памірае ад галоднай сьмерці.—Ня меншы голад пануе і ў Пензенскай і Сямбірскай губэрнях.

(Ізвѣст.).

Прыциснутыя голадам мужыкі **Тульскай** губэрні напалі на станцыю Лазарэво, разбілі склады і забралі на падводах авёс.—Ва **Владзімирскай** губ. не спакойна. Ўжо пачаліся „зіямельныя“ безпарадкі. У Меленкоўскім воездзе стражнікі „разгульвалі“ па весках, разбіваючы мужыкоў, ўсё роўна, як дзпкары ў заваёваным панстве. (Ізв.)

У **Разанскай** губ. ў некаторых месцах гараць памешчыцкія маёнткі. Паны ўцякаюць і кідаюць без догляду сваё дабро.

(„Ст. Почта“).

Рэдактор - Выдаўца А. Уласоў.

Друкарня М. Кухты, Дворцовая, д. № 4.